

EMLÉKEIM A GYŐRI FELSŐFOKÚ TANÍTÓKÉPZŐ KEZDETI ÉVEIBŐL

BARSI ERNŐ

a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karának
ny. főiskolai tanára

Már 12 esztendeje tanítottam hegedűt, zenetörténetet, módszertant a győri Állami Zenekonzervatóriumban, miközben élő zenei bemutatókkal illusztrált ismeretterjesztő előadásokat tartottam nemcsak a városban, hanem vidéken, sőt pedagógus továbbképzéseken is, mikor a felsőfokúvá átszervezett győri tanítóképzőbe meghívtak vezető-tanárnak. Nem volt könnyű megválni a zenekonzervatóriumi munkámtól, otthagyni kitűnő hegedűs tanítványaimat, akikkel már közös hangversenyeken is szerepelhettem. De volt egy élményem, mely arra készítetett, hogy ezt a lépést megtegyem.

1957 nyarán a sárospataki múzeum felkérésére népdalt gyűjtöttem a bodrogparti falvakban, ahol szép, értékes népdalokat találtam. Sározsadányban is több jó énekes dalait sikerült magnetofonra felvennem. Mellesleg akkor még olyan magnetofonja volt a múzeumnak, mely 23 kilogrammot nyomott, sőt attól félve, hogy annak a vidéki utakon még valami baja is eshet, egy faladában tartották szállítás közben. Így „mindössze” 40 kilogramm volt a súlya. A láda tetején volt egy fogantyú, azon átdugtunk egy rudat, annak két végét, egy segítség közreműködésével megfogtuk, s úgy vittük egyik helyről a másikra. Természetesen nem vittük házról-házra az énekes adatközlők lakására, hanem rendszerint az iskolában helyeztük el, s ide hívtuk az énekeseket.

Mikor a sározsadányi énekesek már sok-sok szép népdalt ráénekeltek a magnetofonra, kimentem velük az udvarra és sorra fényképeztem őket. Ahogy fényképezek, odapenderedik egy 9 éves kislány, s azt kérdi tőlem:

- Engem nem tetszik lefényképezni?
- Ha tudsz szépen énekelni, tégedet is lefényképezlek – feleltem.
- Tudok ám én énekelni – válaszolt a kislány.
- Akkor gyere be ide az iskolába, énekelj nekem, s én azt még fel is veszem magnetofonra.

Bementünk. Bekapcsoltam a magnetofont. S akkor ez a kislány oly szépen énekelte el Szedri báró balladáját, hogy én ilyen éneklést gyermektől még soha nem hallottam.

Valósággal szíven ütött ez a gyermektől hallott csodálatos éneklés. Mindjárt arra gondoltam, hogy ezt a gyermeket kellene zenére tanítani, s nem olyan városi gyerekeket, akiket csak szüleik kényszerítenek arra, hogy zenét tanuljanak. Ímmel-ámmal talán gyakorolgatnak is, de mihelyt tehetik, abba is hagyják a muzsikálást. Vagy ha közülük akad valaki, aki zenei pályára téved, a zenét nem megszerettetni, hanem megutáltatni fogja tanítványaival. De hát hol tanulhatna zenét ez a kis *Szabó Katalin*? Akkor meg a közeli Sárospatakon nem volt zeneiskola, csak a távoli Miskolcon. Ha a zsadányi iskola tantestületében lett volna valaki, aki zeneileg is képzett, elindíthatta volna a zenei pályába vezető úton. De bizony ott ilyen tanító nem volt. Arra is gondoltam, hogy el kellene hoznom Győrbe tanulni. Leveleztünk is. A kis *Kati* olyan vágyakozva írta nekem: „Én úgy szeretnék zeneiskolába járni!” De ehhez bizony Győrött lakás, teljes ellátás kellett volna. Kollégiumi elhelyezése nem lehetett, mivel az akkori törvények szerint más megyéből való illet nem kaphat. Magunkhoz is vettem volna ezt a rendkívül tehetséges kislányt. Ám ekkor még nem volt Győrben lakásunk. Egyik albérletből költözködtünk a másikba, hét év alatt összesen nyolcszor. Így hát ez a lehetőség is elesett. Aztán abbamaradt minden. A rendkívül tehetséges *Szabó Kati* elkallódott a magyar zenei élet számára.

Azzal tisztában voltam, hogy a Felsőfokú Tanítóképzőben nem lesznek olyan kitűnő hangszeres tanítványaim, mint amilyenek a konzervatóriumban voltak. De tudtam, hogy akiket itt tanítani fogok, elsősorban falura fognak kerülni, és elindíthatnak a zenei pályán sok tehetséges gyereket, akik a városi zeneiskolától távol soha nem kaphattak volna zenei képzést, s így elvesztek volna a zene számára.

A Felsőfokú Tanítóképzőben kezdetben meglepően jó lehetőségei adódtak a hallgatók zenei képzésének. Minden hallgatónak kötelező volt a hangszerstanulás, egyéni foglalkozással heti két órában. Ezen kívül csoportos ének-zeneelméleti, zene-történeti óra volt ugyancsak heti két órában. Karének, a hangszerjátékban magasabb fokon lévőknek zenekari gyakorlat heti két órában. Második évben ehhez még hozzájött az énektanítás módszertana, ugyancsak heti két órában. A jelentkezők már ebből úgy gondolták, hogy a felvételhez komoly zenei felkészültség szükséges. Így az 1959-ben az első tanévre felvett 60 hallgatóból vonószekart tudtam szervezni. Sőt még vonósnégyest is alakítottam 3 hallgató meg saját magam részvételével. Ennek próbáit akkor még a délelőtti órarendbe is be tudtam állítani. Olyan vonószekarom volt, hogy pl. a *Szabolcsi Bence* által felfedezett *Vivaldi: Il Ritiro* címet viselő hegedűversenyét is be tudtam velük mutatni. Magam játszottam a szó-lóhegedű szólamot, s a zenekar dirigálás nélkül tudott kísérni.

A hegedűseim között természetesen kezdők is voltak. Ám hegedűmethodikai ismeretek birtokában még ezekkel is el tudtam érni, hogy hegedű-duókat muzsikáljunk együtt. Kissé tréfásan azt szoktam mondani, hogy ha egy kezdő hegedűst jól állítanak be a hangszerén, akkor az nem is tud hamisan, csak tisztán játszani. Ám egy-egy hegedűs hallgatóm olykor azt is bizonyította, hogy lehet azért a hegedűn hamis hangot is fogni. Bár az is előfordult, hogy az egyik elég bizonytalanul éneklő

fiú a hegedűjátékban annyira vitte, hogy amikor kikerült tanítónak, hegedűje segítségével tudott éneket tanítani.

Énekóráimon igyekeztem játékos módon vezetni be a hallgatóimat a kottairás-olvasás elsajátításába. Ezzel a módszerrel aztán tanítóként is szép eredményt tudtak elérni tanítványaim.

Az is sokat jelentett, hogy a zeneirodalmat hangszerem segítségével élő zeneként tudtam illusztrálni. Arra is lehetőségem volt, hogy magam is hangversenyeket adjak olykor neves művészek közreműködésével. Már az első év őszén pl. szonáta estet tudtam adni olyan európai híru zongoraművésszel, mint *Kósa György*, aki zongorából *Bartók Béla*, zeneszerzésből pedig *Kodály Zoltán* növendéke volt, és mint a budapesti *Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola* tanára jött el Győrbe velem muzsikálni.

Tanítványaimmal is többször elmentünk egy-egy faluba zenés estet adni. Még az is előfordult, hogy erre egy gondatlanságból származó károkozás adott alkalmat. Mivel hangszertárunknak is én voltam a felelőse, a fiúk tölem kérték el a nagybögőt egy általuk rendezett „bulira”. Hogy-hogy nem, a nagybögőnek betörték az oldalát. Mit csinálhat ilyenkor egy hangszerért felelős tanár? Leszidja a károkozókat, utasítja őket, hogy csináltassák meg, esetleg azt is hozzáteszi, hogy többet nem fogják megkapni.

Én más módszerhez folyamodtam. Azt mondtam, hogy meg fogunk tanulni egy kóruszámokból, meg hangszeres darabokból összeállított műsort, s azzal elmegyünk valamelyik faluba hangversenyt adni. Annak bevételéből talán meg tudjuk csináltatni a nagybögőt. Így is történt. Természetesen nem az énekórákon, hanem ezeken kívül összejöttek a hallgatóim a műsorszámokat tanulni. El is készültünk szépen, és egy Győrhez közeli faluban megrendeztük a „Bögő-koncertet”. Nem csak bevételt, de igen szép sikert is hozott a hangverseny. S az én tanítványaim gazdagabbak lettek sok szép zenemű elsajátításával. Az est után olyan boldogok voltak, hogy még hazafelé indulva az utcán és a buszmegállóban is énekelték a szép kóruszámokat.

Kitűnő lehetőséget kaptam itt a Felsőfokú Tanítóképzőben a néprajzi munkára is. Mielőtt ide kerültem, már a Sályi pásztorok című néprajzi pályamunkám országos 3. díjat kapott. Mikor a budapesti Néprajzi Múzeum osztályvezetője, az Önkéntes Néprajzi Gyűjtőmozgalom szervezője, *Dr. Morvay Péter* megtudta, hogy a tanítóképzőbe kerülök, azonnal leutazott Győrbe, és azt mondta: „Neked itt néprajzi szakkört kell vezetni”. Azt is elintézte, hogy a képző vezetősége ezt a munkát engedélyezze.

A szakköri munka el is indult. Azok a hallgatók, akiknek az énekórákat tartottam, vagy hegedülni tanítottam, kivétel nélkül jelentkeztek is a néprajzi szakkörbe. Nemcsak foglalkozásokat tartottam nekik, hanem kijártam velük a falvakba gyűjteni. Mivel az én tanítványaim különböző érdeklődésűek voltak, különböző képességekkel is rendelkeztek, a gyűjtendő anyag témáit igyekeztem hozzájuk igazítani. Ez

azért is jó volt, mert a népzenén kívül a néprajz sok ágával kellett nekem is foglalkozni. Így tanítva-tanultam magam is a néprajzot, aminek azután igen sok hasznát vettem. Így értettem meg pl. népdalszövegeinkben, sőt költőink verseiben is sok olyan kifejezést, fogalmat, melyet csak a régi falusi élet ismeretében lehet megérteni. Hogy csak egy példát mondjak: *Ady Endrének* ilyen verssora is van, „A vér rakonca csuda szép”. Mit ért ebből pl. egy mai gyerek? Természetesen egy-egy elnevezés az ország különböző tájain nem ugyanazt jelentheti. A rakoncát most abban az értelemben próbáljuk megérteni, ahogyan *Ady* gondolta. Egyes vidékeken rakoncának nevezik a parasztszekér első tengelyére erősített két pöcköt. Mikor fordul a szekér, annak rúdja nekiütközik a pöcöknek, s a rúd nem 180 fokos fordulatot tesz, hanem a pöcöknél megáll, s így balra vagy jobbra engedi fordulni a szekeret. Vagyis a rakonca teszi azt irányíthatóvá. Használjuk ezt többféle értelemben is. Például a „rakoncátlan gyerek” kifejezésben. Értsük ezen azt, hogy az ilyen gyerekeknek nincs rakoncája, tehát irányíthatatlan. S *Ady*-nál a vér-rakonca arra utal, hogy a vérünk, vérmérsékletünk néha olyan dolgokat csináltat velünk, amit egyébként nem tennénk.

A gyűjtött anyagból hallgatóim szép pályamunkákat készítettek, s az országos néprajzi, honismereti pályázatokon, meg az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon egyre jobb eredménnyel szerepeltek. Később azt is elérték, hogy néprajzi témából is lehessen szakdolgozatot írni. Szinte egy könyvtárat is betöltő hatalmas anyagot gyűjtöttek, írtak már tanítványaim, s nem egy közülük nyomtatásban is megjelent.

Közben természetesen magam is egyre szélesebb területen végeztem néprajzi gyűjtést, írtam a pályamunkákat. S egy „nagydíjas” pályamunkámat: *A zene egy sályi pásztor életében* címűt doktori disszertációként is elfogadták az *Eötvös Loránd Tudományegyetemen*.

„Néprajzos tanítványaim” nemcsak a szellemi néprajz területéhez tartozó anyagot gyűjtöttek, hanem tárgyakat is gyűjtöttek. Ebből már az első év végén, s természetesen azután is kiállítást rendeztünk. Egyik fiú Nyúl községben egy faekére bukkant. Mindjárt arra gondolt, hogy kiállításunkat mennyivel érdekesebbé, vonzóbbá tenné. Gazdájától meg is szerezte. Most már csak az volt a problémája, hogy hogyan tudja azt Győrbe behozni? Gondolt egy nagyot és merészet: volt egy motorbiciklije, s elhatározta, hogy utána köti a faekét és bevontatja a kiállításunk helyszínére. Meg is tette. A kiállítást látogatók meg is csodálták. Köztük újságíró is volt, és mint ritka érdekességet, a faeke motorbiciklis bevontatását meg is írta *Kisalföld* című újságban. Mikor ezt az én kedves tanítványom elolvasta, nagyon megijedt. Mindjárt arra gondolt, hogy ha ezt a rendőrök is elolvassák, őt meg fogják büntetni. Szerencsére a rendőrök nem olvastak újságot, s így a büntetés elmaradt.

A néprajzi kiállítások megnyitása mindig ünnepélyesen, szép műsorral történt, melyre tanítványaim adatközlőjüket, a néprajzi tárgyak ajándékozói is meghívták. A népdalokból feldolgozások is készültek erre az alkalomra. A megnyitón az ilyen

dalokat először az adatközlőjük énekelte el, s utána következett annak feldolgozása. Mikor egyik alkalommal egy egyházaskeszo'i énekes, aki melleleg gyujtőjének nagyapja is volt, meghallotta szép, régi stílusú dalát a hallgatók énekkarának előadásában, melyet a vonószekar is kísért, bizony kihulltak a könnyei.

A kiállításokat sokan meg is nézték. Még általános iskolás tanulókat is elhoztak megtekintésére.

Visszaemlékezve sárospataki diákéveimre, elevenen élt bennem tanáraink „Péntek esték” címet viselő előadássorozata, amelyet nemcsak a diákoknak, hanem a város közönségének is tartottak. Rendkívüli élményt jelentettek számunkra ezek az előadások. Elmondtam ezt a kollégáimnak, s elhatároztuk, hogy mi is fogunk ilyen előadásokat tartani a városi közönség bevonásával. Így indítottuk el a „Kedd esték” sorozatot, amelyen oktatóink irodalmi, zenetörténeti, képzőművészeti előadásokat tartottak, s ezeken a lehetőség szerint még a hallgatóink is közreműködtek zeneszámokkal, szavallatokkal. Jöttek is ezekre a „Kedd esték”-re sokan a városból. Így vált Felsőfokú Tanítóképzőnk Győr egyik kulturális központjává. Ezekből az előadásokból, meg oktatóink tudományos munkáiból, tanulmányaiból kötet született meg *Embernevelés* címmel.

Mikor 1959-ben átjöttem a Felsőfokú Tanítóképzőbe, nem is álmodtam, hogy 50 esztendő múlva, mint óraadó még nyugdíjasként is részt vehetek munkájában. Ha számba veszem, hogy ez alatt az idő alatt ötezernél is több előadást tarthattam nemcsak itt, hanem országszerte, sőt határainkon túl, Kaukázustól a szomszédos országokon, Németországon, Svájccon át Kanadáig. Megjelent köteteim száma negyvenet meghaladja. Folyóiratokban, különböző múzeumi évkönyvekben, még határainkon kívül kiadott kötetekben közölt írásaim több százra tehetők. Úgy érzem, hogy mindezt csak úgy tudtam elérni, hogy ötven évvel ezelőtt átjöttem a Felsőfokú Tanítóképzőbe. Ha voltak is közben nehézségek, mégis itt tudtam eredményesen dolgozni, tanítványok sorában is elültetni a gyermekek, a tudás, az alkotómunka szeretetét magyar hazánk javára. Szívvel kívánom kedves kollégáimnak, hogy legyen erejük, jó egészségük szép munkájuk végzéséhez, s találjanak benne sok-sok örömet.